

Undervisningsopplegg: Himmelbrann

FØR

La elevene sitte sammen i par og snakke om tittelen, «Himmelbrann»:

- Hva betyr ordet? Tenk at dere skal forklare ordet for en som holder på å lære seg norsk.
- «Himmelbrann» kan leses som en metafor. Hva er en metafor? Og hvilke betydninger kan denne metaforen ha?
- Hva tror dere en ungdomsroman med denne tittelen handler om?

Spleis to og to par og gi gruppene i oppgave å studere forsida:

- Hva ser dere på forsida og hvordan kan den bidra til å gi et inntrykk av hva og hvem fortellinga handler om?
- Hva er det oransje mønsteret? Hvilke assosiasjoner gir det?
- Hvem er avbildet, tror dere? Hvilken sinnstilstand tror dere personen er i?
- Passer tittelen med forsida? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Liker du forsida på boka? Får du lyst til å lese utdraget?

Den på gruppa som hadde bursdag sist, kan lese ingressen for de andre:

- Gir forsida og tittelen mer eller mindre mening nå som dere vet hvem boka handler om?
- Hovedpersonen i denne teksten er reindriftssame. Hva innebærer det?
- Finn ut betydningen av følgende ord når de brukes i reindrift: *kvern*, *hentegjerde* og *merke*

Under

Les utdraget høyt i klassen eller lytt til lydopptaket. Elevene bruker aktivt blyant i sin egen tekst. Be dem streke under minst tre ting de legger merke til, liker, undrer seg over eller ikke forstår.

Etter

Samtal i hel klasse:

- Snakk om det de har understreket.
- Hva får vi vite om ungdommene i utdraget? Hvem er Ánte? Hvem er Erik? Hvem er Julia? Hanna og Ida?
- Hvilket miljø tilhører de to guttene og Ida? Hvilket miljø tilhører Julia og Hanna, tror dere? Hva slags betydning tror dere det kan ha?

- Hva leser dere som tydelige tegn på at Ánte er forelsket?
- Er det noe som tyder på at noen av de andre personene er forelsket? Beskriv hva som avslører dem.
- Tror dere Ánte og Erik kan bli sammen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Handlingen foregår i Jokkmokk. Sjekk på kartet hvor stedet ligger. Du kan lese litt om stedet her: <https://snl.no/Jokkmokk>

- Tror dere at det er lett å være skeiv på et slikt sted? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilke samiske ord la dere merke til i utdraget? Hva tror dere de betyr?

Tretimers opplegg om samisk historie og kultur:

Se denne korte filmen om samenes historie (laget i forbindelse med samenes nasjonaldag 6. februar): https://www.nrk.no/video/samisk-historie-paa-2-minutter_a5e6e915-ba7a-4bf6-a999-f62bbfe607ba

Del klassen i seks grupper og gi dem i oppgave å undersøke et begrep eller en hendelse hver: *fornorskingspolitikken*, *Alta-saken*, *Sametinget*, *sannhets- og forsoningskomiteen*, *revitalisering av samisk kultur i Norge* og *Fosen-saken*. Hver gruppe bruker en dobbelttime på å lage en fem minutters presentasjon til resten av klassen. De skal også undersøke om noe tilsvarende fins i Sverige.

Bruk en skoletime på å vise presentasjonene. Reflekter i etterkant rundt hvorfor samisk historie og kultur er så lite kjent blant nordmenn flest, og hvordan det påvirker samiske ungdommer i dag.

Skriveoppgaver:

- Forestill deg hvordan det går med Ánte og Erik. Skriv en novelle om et møte mellom de to når de har blitt voksne. Hvilket forhold har de til hverandre? Hva slags liv lever de? Bruk tilbakeblikk som virkemiddel.
- Boka Ánte kjøper i utdraget viser seg å være en rasebiologisk studie av samer fra tidlig 1900-tall. Ánte finner fotografier av sine egne forfedre, avbildet nakne og omtalt som dyr. Det er ubehagelig lesing.

Søk deg fram til hva rasebiologi og eugenikk innebærer. Skriv en tekst der du reflekterer over hvordan slik såkalt forskning kan skade en folkegruppe som samene. Her er noen forslag til kilder:

<https://samiskeveivisere.no/rasebiologis-forskning-under-fornorskningsperioden/>
<https://samiskeveivisere.no/article/skallemalinger-av-samer/>
<https://www.norgeshistorie.no/kilder/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/K1645-Det-norske-program-for-rasehygiene.html>

- *Himmelbrann* sammenligner på mange måter det å være skeiv med det å være same. Skriv en tekst om likheter og forskjeller mellom disse to gruppene og måten de har blitt behandlet på historisk. Her er noen forslag til kilder:

<https://www.fhi.no/nyheter/2024/samer-opplever-fremdeles-diskriminering-og-hets/>
<https://samiskeveivisere.no/article/samene-i-norge-og-urfolksforstaelsen/>
<https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/hatkriminalitet-diskriminering/>
<https://www.nhri.no/2024/skeives-rettigheter-i-norge-gjennom-50-ar/>

Kompetansemål

Norsk:

- lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler
- sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid
- utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon
- gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer
- bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster
- bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer
- informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium
- uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter
- utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter

Samfunnsfag:

- vurdere på kva måtar ulike kjelder gir informasjon om eit samfunnsfagleg tema, og reflektere over korleis algoritmar, einsretta kjelder eller mangel på kjelder kan prege forståinga vår
- drøfte korleis framstillingar av fortida, hendingar og grupper har påverka og påverkar haldningane og handlingane til folk
- reflektere over korleis menneske har kjempa og kjempar for endringar i samfunnet og samstundes har vore og er påverka av geografiske forhold og historisk kontekst
- samanlikne korleis politiske, geografiske og historiske forhold påverkar levkår, busetjingsmønster og demografi i forskjellige delar av verda i dag
- gjere greie for årsaker til og konsekvensar av sentrale historiske og notidige konflikhtar og reflektere over om endringar av nokre føresetnader kunne ha hindra konfliktane
- utforske og beskrive korleis menneske- og urfolksrettar og andre internasjonale avtalar og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd
- gjere greie for fornorsking av samane og dei nasjonale minoritetane og uretten dei har vore utsette for, og reflektere over kva konsekvensar det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå
- reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfald
- reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskte hendingar

KRLE:

- gjøre rede for og reflektere over samenes og andre urfolks religions- og livssynstradisjoner
- gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn og seksualitet i kristendom og andre religioner og livssyn
- utforske andres perspektiv og handtere uenighet og meningsbrytning
- reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til det å vokse opp og leve i et mangfoldig og globalt samfunn
- identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon